

Dokumentacioni osnov u postupku vještačenja kao dokaznog sredstva iz oblasti zaštite životne sredine

- na primjeru predmeta koji se odnosi na zaštitu životne sredine pri zahtjevu za potpunu eksproprijaciju nepokretnosti u opštini Gacko -

Svjetlana Kodžo

master geograf-oblast životne sredine, Senior Infrastructure Planner HTEC Banja Luka, svjetlanakodzo@gmail.com

Rezime: U postupku timskog vještačenja kao dokaznog sredstva u predmetu koji se odnosi na oblast ekologije odnosno životne sredine i geologije, pri zahtjevu za potpunu eksproprijaciju nepokretnosti u opštini Gacko, korišten je obiman dokumentacioni osnov. Dokumentacija za predmet vještačenja iz oblasti životne sredine je tema rada.

Svrha vještačenja je bila utvrditi da li je usljed eksproprijacije nepokretnosti, katastarske čestice, zainteresovanog lica vezane za proširenje rudnika u eksploatacionom polju „C“ i iskop uglja, došlo do štetnih i negativnih uticaja (buka, prašina, vibracije, pomjeranje tla) usljed čega je vlasniku navodno onemogućeno normalno korištenje nepokretnosti, katastarskih čestica, na kojima su izgrađeni stambeni objekti.

Stoga je radi utvrđivanja važnih činjenica ili ocjenjivanja već utvrđenih činjenica bilo potrebno sprovesti analizu dokumentacije iz oblasti životne sredine, prostorno-planske i studijske dokumentacije i iz spisa predmeta u opštini Gacko u Republici Srpskoj.

Vještak iz oblasti zaštite životne sredine je taksativno i sistematično, prije iskazivanja nalaza, detaljno opisao sadržaj dokaznih dokumenata. Analogno sadržaju, vještak je iznio stručno mišljenje i zaključak.

Trajanje i sam proces postupka eksproprijacije, te okolnosti definisane za vještaka, uticali su na obim dokumentacije.

Ključne riječi: zaštita životne sredine, negativni uticaji, eksploatacija uglja, eksproprijacija.

Primljen / Received: 20. april 2024. / April 20, 2024

Prihvaćen / Accepted: 26. april 2024. / April 26, 2024

UVOD

Dokumentacija koja je korištena u postupku predmetnog vještačenja odnosi se na dokumentaciju iz oblasti zaštite životne sredine, prostorno-plansku i studijsku dokumentaciju, spis predmeta, fotodokumentaciju i video zapis.

Dokumentacija je pribavljena službenim putem od suda, institucija nadležnih za predmet *i stranaka u postupku*¹.

Vještak je na bazi sadržaja iz dokumentacije i detaljnog uviđaja iznio stručno mišljenje i zaključak. Za predmetno vještačenje izvršena je dopuna nalaza i stručnog mišljenja na osnovu naknadno dostavljenog materijala, video zapisa, priloženog od stranke u postupku. Nakon pregleda i uvida u dostavljeni materijal, vještak je konstatovao da prvobitni nalaz ostaje nepromijenjen.

U predmetnom slučaju, dokumentacioni osnov korišten je kako bi se utvrdile tačne činjenice inače, po prirodi, podložne promijenama u vremenu i prostoru. Vještak se, stoga, ograničio jedino i isključivo na legitimnu dokumentaciju iz vremenskog perioda na koje se predmet vještačenja odnosi.

Bez navedene dokumentacije u predmetu utvrđivanja štetnih i negativnih uticaja na životnu sredinu, a pri zahtjevu za potpunu eksproprijaciju, bilo bi nemoguće donijeti valjan zaključak.

U ovom slučaju, zaključak bi morao biti temeljen na mjerenjima kvaliteta vazduha i nivoa buke isključivo u realnom vremenu, bez osvrta na uticaje iz perioda intenzivne eksploatacije uglja na površinskom kopu najbližem nepokretnostima i periodu prijavljene štete u životnoj sredini.

¹ Stranke u postupku su predlagač – korisnik eksproprijacije i vlasnik nepokretnosti.

DOKUMENTACIJA IZ OBLASTI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

Predmet vještačenja iz oblasti životne sredine odnosio se na utvrđivanje štetnih i negativnih uticaja buke i prašine usljed eksploatacije uglja na površinskom kopu na korištenje nepokretnosti na kojima su izgrađeni stambeni objekti.

Analiza uticaja na životnu sredinu sprovedena je za mjerodavan petogodišnji period monitoringa kvaliteta vazduha, te za periodična uzorkovanja i mjerenja nivoa buke izvršena kroz tri godine.

Kako bi imao uvida u obaveze odgovornog lica prema zaštiti životne sredine tokom rada i prestanka rada postrojenja, u skladu sa članom 83. Zakona o zaštiti životne sredine, vještak iz oblasti zaštite životne sredine analizirao je ekološke dozvole i druga rješenja iz predmetne oblasti. Rješenja je precizirao u izvještaju vještačenja navodeći podatke o pogonu i postrojenju za koje je izdata ekološka dozvola, te važne datume i stavove.

Vještak konstatuje rješenje kojim je odobreno izvođenje radova na eksploataciji dijela polja „C“ površinskog kopa Gračanica-Gacko iz 2015. godine, te izdate ekološke dozvole u 2021, 2018, 2013. i 2008. godini, za različite pogone i postrojenja ZP „Rudnik i TE Gacko“ a.d. Gacko.

Konstatuje i Izvještaje o kvalitetu vazduha za 2015, 2016, 2017. i 2018. godinu, potom godišnje izvještaje analize kvaliteta vazduha u Gacku za 2019, 2020. i 2021. godinu, uključujući i nulto stanje za Studiju procjene uticaja na životnu sredinu iz decembra 2019. godine, kao i Zapisnike o ispitivanju nivoa buke u životnoj sredini za kompleks „Rudnik i Termoelektrana Gacko“ iz 2019, 2020. i 2021. godine.

Vještak iz oblasti zaštite životne sredine nalazi da je Izvještaje izradilo ovlašteno pravno lice iz Republike Srpske po zahtjevu odgovornog lica, na način kako je propisano zakonom i ekološkom dozvolom.

Na osnovu dokumentacije iz oblasti zaštite životne sredine utvrđen je zaključak i stručno mišljenje.

Između ostalog zaključeno je da „Uticaji eksploatacije i iskopu uglja u eksploatacionom polju površinskog kopa „Gračanica“ polje „C“ i proširenja rudnika mogu imati lokalni, ali i regionalni karakter; da obim prostora koji može biti izložen promjenama u životnoj sredini pod uticajem rudarske djelatnosti u Gacku jeste veliki i nije ga moguće objektivno analizirati isključivo u odnosu na površinu koju okružuju granice parcele; kao takav, rasprostranjen i potencijalno negativan uticaj prašine, buke i drugih emisija na stanovništvo i životnu sredinu, upućuje na odgovornost lica u nadležnim institucijama na svim nivoima u smislu urgentne potrebe za realizacijom utvrđenih i, prema potrebi, dodatnih, revidovanih, mjera zaštite.“

Prema stanju životne sredine na lokaciji predmetnih nepokretnosti, zaključeno je da, usljed eksploatacije rude uglja na površinskom kopu dolazi do štetnih i negativnih uticaja buke i prašine, koji neće dovesti do onemogućavanja njihovog normalnog korištenja neprekidno i trajno.

Negativan uticaj prašine i buke na životnu sredinu javlja se povremeno i predmet je kontrole i kontinuiranog monitoringa.

Prema zaključku, ukoliko se zabilježe vrijednosti emisije polutanata i nivoi buke veće od dozvoljenih (u konkretnom slučaju veće od graničnih vrijednosti, tolerantnih vrijednosti i granica tolerancije za zaštitu zdravlja ljudi, Uredba o vrijednostima kvaliteta vazduha, Sl. glasnik RS, br. 124/12), odgovorna lica dužna su sprovesti dodatne mjere zaštite.

Redovne mjere zaštite vazduha i zaštite od buke, namijenjene ublažavanju štetnih posljedica koje su propisane planskom, projektno-tehničkom i drugom dokumentacijom neophodno je sprovesti u realnom vremenu.

PROSTORNO-PLANSKA I STUDIJSKA DOKUMENTACIJA

Uvidom u donesenu i važeću prostorno-plansku i studijsku dokumentaciju, vještak iz oblasti zaštite životne sredine nalazi planska rješenja za predmetni prostor i predviđene mjere zaštite životne sredine.

Sprovedbenom planskom dokumentacijom, kao i strateškim planskim dokumentima, omogućeno je stvaranje prostorno-planskog osnova za dalji razvoj rudnika, izgradnju novih energetskih blokova u sklopu termoelektrane „Gacko“, kao i usklađivanje postojeće projektno-tehničke i planske dokumentacije sa stanjem na terenu.

Vještak iz oblasti zaštite životne sredine nalazi da su važećim regulacionim planom, osim definisanja plana prostorne organizacije, utvrđene mjere zaštite životne sredine koje su obavezujuće za korisnike prostora sa svrhom zaštite zdravlja stanovništva i životne sredine.

U tekstualnom dijelu regulacionog plana eksplicitno je navodeno da je najveći problem sa aspekta sistema zelenih površina i zaštite životne sredine nedostatak zaštitnog pojasa između rudnika i samog gradskog jezgra Gacka, kao i nedostatak zaštitnih pojaseva oko vanjskih odlagališta jalovine.

S tim u vezi, izričito se navode mjere koje nalažu da je zbog zaštite stanovništva i okoline od štetnih uticaja neophodno formiranje masivnog zaštitnog pojasa između rudnika i gradskog jezgra („...pošto će se čitavo naselje Gacko, u bliskoj budućnosti, naći u neposrednoj blizini novog površinskog kopa, neophodno je formirati adekvatan zaštitni pojas između južne granice naselja i sjeverne granice površinskog kopa...“), podizanje park-šume u okviru zaštitnog pojasa i uređenje iste u funkciju sporta i rekreacije, formiranje zaštitnih pojaseva oko spoljašnjih odlagališta jalovine, rekultivacija eksploatisanih površina rudnika (agrotehnička, tehnička i biološka) - završna faza rudarskih radova vezanih za eksploataciju korisne mineralne sirovine na jednom ležištu, očuvanje i konverzija postojećih izdanačkih šuma u visoke i pošumljavanje goleti koje nisu predmet eksploatacije rudnika.

Regulacionim planom utvrđen je plan prostorne organizacije u području koje se nalazi u neposrednoj blizini

parcela obuhvaćenih predmetom vještačenja i utvrđene su mjere zaštite životne sredine koje su obavezujuće za korisnike prostora.

Planskom dokumentacijom predviđen je i zaštitni zeleni pojas duž granične zone prema rudniku kojim će se smanjiti uticaj prašine i buke i koji će vizuelno odvojiti grad od površinskog kopa.

U neposrednoj blizini predmetnih nepokretnosti, planirane su namjene hidroenergetskog kanala i obilaznice (ekspropisani dio nepokretnosti) sa zaštitnim pojansom zelenila, zelenilom u regulaciji javnih saobraćajnih površina i dendrofondom.

SPIS PREDMETA

Spis podrazumijeva obimnu dokumentaciju u kojoj su sadržane odluke, rješenja, zahtjevi, zaključci, izvještaji i druge vrste akata putem kojih se vještak iz oblasti zaštite životne sredine detaljno upoznao sa predmetom.

Obzirom da zaključak o zaštiti životne sredine sublimira različite činjenice, važnost svakog od akata može da bude presudna. Primjer je Odluka o utvrđivanju opšteg interesa, objavljena u Službenom glasniku Republike Srpske od 2010. godine kojom se utvrđuje da je od opšteg interesa proširenje rudnika u eksploatacionom polju „C“ površinskog kopa Gračanica, Gacko i iskop uglja za ZP „Rudnik i Termoelektrana Gacko“ a.d. Gacko, te da se može izvršiti potuna eksproprijacija na tačno utvrđenim nepokretnostima.

Jednako važna su i druga akta, zbog čega vještak pažljivo analizira sve pojedinosti značajne za predmet i pitanja zaštite životne sredine: Rješenje o eksproprijaciji nepokretnosti (2014.), Rješenje o vraćanju predmeta na ponovni postupak i odlučivanje (2014.), Zahtjev za naknadu štete prozrokovane uticajima na životnu sredinu (2015.), Presuda po osnovu zahtjeva za naknadu štete (2016.), Zaključak radi izvođenja dokaza vještačenjem u predmetnoj upravnoj stvari-sa zadacima za vještake (2021.), te ostala redom navedena akta u predmetu vještačenja.

Prema spisu predmeta, utvrđen je zadatak za vještaka i definisan na način da podrazumijeva okolnosti koje se odnose na dalekosežne posljedice eksproprijacije utvrđenih nepokretnosti po korištenje neekspropisanih nepokretnosti.

Vještak iz oblasti zaštite životne sredine nalazi da je uticaj rudarskih radova na predmetne parcele u jednoj godini bio značajan i da se od tog vremena do danas umanjuje, u skladu sa dinamikom i načinom eksploatacije uglja na površinskom kopu. Utvrđeno je da se udaljenost izvora potencijalnih negativnih uticaja od „prijemnika uticaja“ neće umanjivati u odnosu na zatečeno stanje.

Zaključeno je, na osnovu spisa, da obim prostora u životnoj sredini, koji može biti povremeno pod uticajem rudarske djelatnosti u Gacku, značajno prevazilazi granice jedne parcele i nužna je urgentna primjena svih planiranih mjera zaštite zdravlja stanovništva i životne sredine.

FOTODOKUMENTACIJA

Fotodokumentacija, kao dokumentacioni osnov dokaznog sredstva – vještačenja, predstavlja prezentaciju dijela činjenica na koju se vještak iz oblasti zaštite životne sredine poziva i kojom potvrđuje da je izvršen detaljan uviđaj.

Fotodokumenta olakšavaju prosuđivanje i pomažu da se u svakom trenutku potvrde pojedinosti značajne za predmet.

U konkretnom slučaju potvrđuju poziciju i odnos izvora zagađenja i „prijemnika zagađenja“ u prostoru, zatečeno stanje u životnoj sredini tokom različitih godišnjih doba, kao i prisustvo onečišćujućih materija u vazduhu.

VIDEO ZAPIS

Nalaz vještaka naknadno je dopunjen dokaznim materijalom-video zapisom.

Vještak iz oblasti zaštite životne sredine koristi dokazni materijal kojim dopunjuje dokumentacioni osnov i razmatra činjenice koje bi potencijalno mogle uticati na izmjenu prethodnog mišljenja i zaključka. Ispostavlja se da je pri analizi važna perspektiva iz koje se snima, vidljivost detalja, vrijeme i datum snimanja, tonski zapis uključujući iskaz intervjuisanih lica.

ZAKLJUČAK

Česta vještačenja u upravnim postupcima i upravnim sporovima su vještačenja iz oblasti zaštite životne sredine koja se u praksi nerijetko nazivaju i ekološka vještačenja, jer se određeni broj predmeta odnosi direktno na pitanja iz oblasti ekologije kao nauke iz koje se primarno i razvila nauka o zaštiti životne sredine. Činjenica je da nije ispravno koristiti termine *ekologija* i *zaštita životne sredine* kao sinonime, ali je jasno da oba naziva obuhvataju širok i složen spektar pojava i procesa u prirodi i društvu. Ovaj podatak navodi na zaključak da se u praksi vještaka iz oblasti zaštite životne sredine mogu naći različiti zadaci čija su rješenja u osnovi vezana za prava na zdravu životnu sredinu za čovjeka i očuvanje životne sredine.

U skladu sa predmetom vještačenja iz oblasti zaštite životne sredine, dokumentacioni osnov mogu činiti dokumenta i materijali različitog obima i sadržaja. Predmetna dokumenta izrađuju se od strane pravnih lica i usklađeno sa zakonskim normama iz oblasti zaštite životne sredine (npr. studija uticaja na životnu sredinu, dokazi uz zahtjev za ekološku dozvolu i sl.), te njihovu vjerodostojnost treba utvrditi.

U predmetu koji se odnosi na zaštitu životne sredine pri zahtjevu za potpunu eksproprijaciju nepokretnosti u opštini Gacko korištena je dokumentacija iz oblasti zaštite životne sredine koju donose organi uprave i institucije sa javnim ovlaštenjima, važeća prostorno-planska i studijska dokumentacija, spis predmeta, fotodokumentacija i video zapis.

Upravo po osnovu korištenog dokumentacionog osnova koji tretira pitanja zaštite životne sredine, prioritarno,

negativne uticaje prašine i buke pri eksploataciji rude sa površinskog kopa na životnu sredinu, izneseno je obimno stručno mišljenje, a na bazi višegodišnjih statistika. Monitoring kvaliteta vazduha i mjerenja nivoa buke u realnom vremenu nisu razmotrena, jer nisu mogla biti mjerodavna i dostatna za valjan zaključak i odgovor na pitanja za vještaka.

Dokumentacija koja se koristi za utvrđivanje nalaza, stručnog mišljenja i ključna vještaka iz oblasti zaštite životne sredine može biti opširna, ali se sistematičnom analizom revidira i sažima, te kao takva predstavlja utvrđene činjenice.

LITERATURA

Zakon o zaštiti životne sredine („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 71/12, 79/15, 70/20)

Uredba o vrijednostima kvaliteta vazduha, („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 124/12)

Miodrag N. Simović, D. Medić, S. Ćurković, M. Simović, Vještačenje u sudskim postupcima, Centar za vještačenje i procijenjivanje „Zenit“ d.o.o. Banja Luka, Banja Luka, 2020.

Stručni nalazi vještaka iz oblasti zaštite životne sredine, oblast zaštite životne sredine, Svjetlana Kodžo, ma životne sredine

Documentation Basis in the Expertise Procedure as the Means of Evidence in the Field of Environmental Protection

- on the example of the case related to environmental protection in the case of the request for complete real estate expropriation in the Gacko municipality -

Svjetlana Kodžo

master geographer-environmental field, Senior Infrastructure Planner HTEC Banja Luka, svetlanakodzo@gmail.com

Summary: In the team expertise process as evidence in the case related to the field of ecology, i.e. environment and geology, in the request for complete real estate expropriation in the Gacko municipality, extensive documentation basis was used. Documentation for the subject of the environmental expertise is the topic of the paper.

The purpose of the expertise was to determine whether, as a result of the real estate expropriation, cadastral land, an interested person related to the expansion of the mine in exploitation field “C” and coal mining, there were harmful and negative impacts (noise, dust, vibrations, soil movement) as a result of which the owner is allegedly prevented from using real estate, cadastral parcels, on which residential buildings were built.

Therefore, in order to establish important facts or evaluate already established facts, it was necessary to conduct an analysis of documentation from the environmental field, spatial planning and study documentation, and from case files in the Gacko municipality in the Republic of Srpska.

The expert from the environmental protection field described the contents of the evidentiary documents in detail before presenting his findings. Analogous to the content, the expert presented an expert opinion and conclusion.

The duration and process of the expropriation procedure itself, as well as the circumstances defined for the expert, affected the scope of the documentation.

Keywords: environmental protection, negative impacts, coal exploitation, expropriation.